

ΤΜ
ΧΠ
ΠΑ

ΤΜΗΜΑ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΧΩΡΟΤΑΞΙΑΣ,
ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΑΣ ΚΑΙ
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

Newsletter

Ιανουάριος 2024 | τ. 75

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

Επιμέλεια Έκδοσης: Δρ. Πρόδρομος Μαρδάκης, Υπεύθυνος Έκδοσης: Αν.Καθηγητής Μάριος Χαϊνταρλής, Πρόεδρος ΤΜΧΠΠΑ

Εντός

- 1 Editorial
- 2 Διεθνές Συνέδριο
«Changing Cities»
- 3 Εσπερίδα “Συμμετοχή και
Διαφάνεια στις
Διαδικασίες του
Σχεδιασμού. Κοινωνική,
Τεχνολογική και Θεσμική
Καινοτομία”
- 5 Νέα του AESOP
- 6 Προσκλήσεις για
υποβολή περιλήψεων και
άρθρων
- 6 Επιστημονική δραστη-
ριότητα μελών του
Τμήματος
- 7 Επιστημονικές
Εκδηλώσεις
- 7 Δημοσιεύσεις

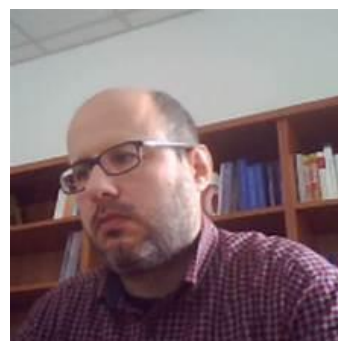
EDITORIAL

*Η μετεξέλιξη της Πολιτικής Συνοχής της
Ευρωπαϊκής Ένωσης μετά τη λύση του
Ταμείου Ανάκαμψης*

των Δημήτρη Καλλιώρα* και Αλέκου Κρητικού**

Η Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ) αποτελεί μοναδική περίπτωση υπερεθνικού οργανισμού ο οποίος αναλαμβάνει ρητή δέσμευση (βλ. ενδεικτικά: Άρθρο 2 της Συνθήκης της Ρώμης, Άρθρο 130 της Συνθήκης του Μάαστριχτ και Άρθρο 158 της Συνθήκης του Άμστερνταμ) για την άσκηση περιφερειακής πολιτικής. Η από μέρους της ΕΕ άσκηση περιφερειακής πολιτικής – και επέκτασή της Πολιτικής Συνοχής – έχει δύο κύριες γενεσιουργούς αιτίες: (α) αποτελεί το αντιστάθμισμα (ή το συμπλήρωμα) της πολιτικής για την ενδυνάμωση της ενιαίας αγοράς και (β) συνιστά απτή εκδήλωση (κοινοτικής) αλληλεγγύης. Επί της ουσίας, πρόκειται για το «ορατό χέρι της αγοράς» το οποίο αποσκοπεί στην εξισορρόπηση (εναρμόνιση) της αναπτυξιακής διαδικασίας προώθησης της διαδικασίας της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης.

Η περιφερειακή πολιτική δύναται να οριστεί ως το σύνολο των παρεμβάσεων που επιδιώκουν την ενίσχυση της ποιότητας και της επάρκειας των παραγωγικών και κοινωνικών υποδομών, του κεφαλαίου και των ανθρωπίνων πόρων αλλά και των δομών και μηχανισμών διοίκησης περιοχών με αναπτυξιακή υστέρηση, ώστε να βελτιωθούν οι παραγωγικές εξειδικεύσεις τους και να ενισχυθούν ή να διευρυνθούν τα ανταγωνιστικά πλεονεκτήματά τους. **(συνέχεια στην 6^η σελίδα)**

Δ. Καλλιώρας

Α. Κρητικός

Changing Cities VI Spatial, Design, Landscape, Heritage & Socioeconomic dimensions

24-28 June 2024, Island of Rhodes,
Greece.

Σας προσκαλούμε στο 6ο διεθνές συνέδριο **Changing Cities VI; Spatial, Design, Landscape, Heritage & Socioeconomic dimensions, 24-28 June 2024, Island of Rhodes, Greece.**

Το κεντρικό θέμα του 6ου διεθνούς συνεδρίου Changing Cities είναι: **"Climate Crisis. Cities' transitions towards smart & green development"**.

Το συνέδριο διοργανώνεται από το **Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας**, Τμήμα Μηχ. Χωροταξίας, Πολεοδομίας & Περιφερειακής Ανάπτυξης, Εργαστήριο Μορφολογίας & Σχεδιασμού Αστικού χώρου σε συνεργασία με

- το **Πανεπιστήμιο Αιγαίου**, Τμήμα Μεσογειακών Σπουδών, Ρόδος
- τη διεθνή επιστημονική οργάνωση **IsoCarp** (International society of City and Regional Planners).

Η σειρά διεθνών συνεδρίων CHANGING CITIES φιλοδοξεί να αποτελέσει δημόσιο βήμα διαλόγου μεταξύ μηχανικών πολεοδομίας και χωροταξίας, αρχιτεκτόνων μηχανικών, σχεδιαστών τοπίου, γεωγράφων, ιστορικών, οικονομολόγων, πολιτικών επιστημόνων, σχετικά με το μέλλον και τις σύγχρονες προκλήσεις των πόλεων. Μέχρι σήμερα έχουμε ήδη διοργανώσει ανά διετία με επιτυχία πέντε συνέδρια της σειράς CHANGING CITIES. Τα συνέδρια εκδίδουν τόμο Πρακτικών με κρίση και ISBN, και διεξάγονται πάντα την τελευταία εβδομάδα του Ιουνίου σε τουριστικά δημοφιλείς

περιοχές της χώρας μας με μοναδική πολιτιστική κληρονομιά και φυσικό τοπίο.

1. CHANGING CITIES I: Spatial, Morphological, formal and socioeconomic dimensions, 18-21 June 2013, Skiathos Island, Greece.
2. CHANGING CITIES II: Spatial, Design, Landscape and socioeconomic dimensions, 22-26 June 2015, Porto Heli, Peloponnese, Greece.
3. CHANGING CITIES III: Spatial, Design, Landscape and socioeconomic dimensions, 26-30 June 2017, Syros Island, Greece.
4. CHANGING CITIES IV: Spatial, Design, Landscape and socioeconomic dimensions, 23-28 June 2019, Chania, Crete Island, Greece.
5. CHANGING CITIES V: Spatial, Design, Landscape, Heritage and socioeconomic dimensions, 20-25 June 2022, Corfu Island, Greece.

Οι **κύριες θεματικές ενότητες** των συνεδρίων είναι οι εξής:

- Resilient Cities,
- Smart Cities,
- Environmental Urban Planning,
- Green Architecture; Urban Design & New Technologies,
- Climate Change, Circular Economy, and Sustainable Development,
- Urban Design in Planning,
- Sustainable Urban Planning & Development,
- Urban Redevelopment, Regeneration & Resilience,
- Urban Cultures & Public Open Spaces,
- Built Heritage Management & Historical Centres,
- Cultural Heritage Management,

- Urban Landscapes, Landscape Planning & Design,
- Transportation Planning and Policy in Cities,
- Place Marketing & City Branding,
- Urban Economies & Spatial Impacts,
- Planning Laws & Real Estate,
- Multicultural cities,
- Shrinking Cities,
- Divided Cities

Όλα τα διεθνή συνέδρια CHANGING CITIES έχουν μεγάλη απήχηση στη διεθνή ακαδημαϊκή κοινότητα, προσελκύοντας συνήθως 300 περίπου εισηγητές (καθηγητές και ερευνητές) από την Ευρώπη, αλλά και όλο τον κόσμο. Πιστεύουμε ότι και το προσεχές 6ο συνέδριο CHANGING CITIES στη Ρόδο θα έχει ακαδημαϊκή επιτυχία.

Η **υποβολή Περιλήψεων** (στα Αγγλικά, την επίσημη γλώσσα του συνεδρίου) έχει ξεκινήσει και η καταληκτική ημερομηνία είναι η **5η Φεβρουαρίου 2024**. Η υποβολή Περιλήψεων γίνεται online στον ιστότοπο του συνεδρίου

<https://changingcities.prd.uth.gr/cc/index.php>

Το **κόστος εγγραφής** στο συνέδριο είναι 250 ευρώ (για πλήρη εγγραφή μεταπτυχιακών φοιτητών και Υποψ. Διδασκόντων), 350 ευρώ (για μερική εγγραφή 2-3 ημερών), 450 ευρώ (για πλήρη εγγραφή 5 ημερών).

Στα πλαίσια του συνεδρίου, οι συμμετέχοντες θα έχουν την ευκαιρία να απολαύσουν με **οργανωμένες επισκέψεις, (α) το Μεσαιωνικό ιστορικό κέντρο της πόλης της Ρόδου** που είναι μοναδικό και προστατεύεται από την UNESCO ως μνημείο παγκόσμιας κληρονομιάς, **(β) τη Λίνδο** που είναι προικισμένος τόπος με εξαιρετικά φυσικά τοπία, παραλίες και αρχαιολογικούς τόπους, **(γ) τη Σύμη** με το περίφημο ανάγλυφο του αστικού ιστού της, και την εντυπωσιακή

λαϊκή-νεοκλασική αρχιτεκτονική των κατοικιών.

Σας περιμένουμε όλους!

Καθ. Άσπα Γοσποδίνη, PhD

Καθηγήτρια Πολεοδομίας & Αστικού Σχεδιασμού, Τμήμα Μηχ. Χωροταξίας, Πολεοδομίας & Περιφερειακής Ανάπτυξης, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας,

Πρόεδρος της Οργανωτικής και Επιστημονικής Επιτροπής της σειράς διεθνών συνεδρίων Changing Cities

Εσπερίδα “Συμμετοχή και Διαφάνεια στις Διαδικασίες του Σχεδιασμού. Κοινωνική, Τεχνολογική και Θεσμική Καινοτομία”

ΤΜ
ΧΠ
ΠΑ

Την Τετάρτη 10/01/2024 και ώρα 18:00 διεξάγεται εσπερίδα στο Τμήμα μας (αιθ. Β2 κτήριο ΤΜΧΠΠΑ) με τίτλο «Συμμετοχή και Διαφάνεια στις Διαδικασίες του Σχεδιασμού. Κοινωνική, Τεχνολογική και Θεσμική Καινοτομία».

Σύντομη περιγραφή

Η συμμετοχή και η διαφάνεια στις διαδικασίες του σχεδιασμού αποτελούν δύο από τις βασικές αρχές της ‘χρηστής’ διακυβέρνησης. Εδώ και τουλάχιστον δύο δεκαετίες, διεθνείς οργανισμοί όπως τα

Ηνωμένα Έθνη και η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων τις έχουν αναδείξει ως βασικές προϋποθέσεις για τη διασφάλιση της αμερόληπτης και χωρίς διαχωρισμούς διαδικασίας λήψης αποφάσεων και την ενίσχυση της εμπιστοσύνης στους θεσμούς. Η ευρεία συμμετοχή σε όλη την πορεία της πολιτικής του χωρικού σχεδιασμού (από τη χάραξη έως την εφαρμογή της) εξασφαλίζει την ποιότητα, σχετικότητα και αποτελεσματικότητά της, ενώ συμβάλλει και στην κατανόηση του δημοσίου συμφέροντος.

Στην Ελλάδα ζητήματα συμμετοχής, ενσωμάτωσης, πληροφόρησης και συλλογικής δράσης υπήρξαν διαχρονικά ελλειμματικά και προβληματικά. Η συμμετοχή πολιτών και ομάδων συμφερόντων είναι ιδιαίτερος περιορισμένη, απόρροια αφενός θεσμικών ελλείψεων εγκαθίδρυσης σχετικών μηχανισμών και αφετέρου προσωπικών αντιλήψεων και αξιών.

Η εσπερίδα στοχεύει να συμβάλλει στη σχετική συζήτηση υπό το πρίσμα της κοινωνικής και τεχνολογικής καινοτομίας. Η κοινωνική καινοτομία αφορά νέες λύσεις (προϊόντα, υπηρεσίες, μοντέλα, αγορές, διαδικασίες κ.λπ.) που ταυτόχρονα καλύπτουν μια κοινωνική ανάγκη (πιο αποτελεσματικά από τις υπάρχουσες λύσεις) και οδηγούν σε νέες ή βελτιωμένες ικανότητες και σχέσεις και σε καλύτερη χρήση των περιουσιακών στοιχείων και των πόρων. Κατ' αυτή την έννοια, η κοινωνική καινοτομία είναι σε θέση να ενισχύσει την ικανότητα κοινωνικής δράσης. Στο ίδιο πλαίσιο, σύγχρονες τεχνολογικές λύσεις αξιοποιούνται ευρέως διεθνώς για να υποστηρίξουν τις διαδικασίες συμμετοχής και διαβούλευσης και να απαντήσουν σε συγκεκριμένες προκλήσεις που άπτονται άμεσα ή έμμεσα του πεδίου του χωρικού σχεδιασμού.

Ενδεικτικά ερωτήματα στα οποία θα εστιάσει η εσπερίδα είναι τα ακόλουθα:

- Μέσω ποιών συνθηκών και προϋποθέσεων μπορεί να ενισχυθεί η κοινωνική ενσωμάτωση και η ουσιαστική συμμετοχή στις διαδικασίες του χωρικού σχεδιασμού;
- Με τι είδους εργαλεία δύναται να υποστηριχθεί η διαδικασία διαβούλευσης ώστε να μην μπορεί εύκολα να αγνοηθεί από την Πολιτεία και τη Διοίκηση;
- Πώς μπορεί να εξασφαλίζεται η πρόσβαση των ενδιαφερόμενων μερών σε δεδομένα και πληροφορίες ταυτόχρονα με τη θωράκιση της εγκυρότητας του περιεχομένου τους;
- Ποιος συμμετέχει ή ποιος θα έπρεπε να συμμετέχει στις διαδικασίες του χωρικού σχεδιασμού και πώς διασφαλίζεται η συμμετοχή όλων των συμφερόντων ανεξάρτητα από το αν είναι οργανωμένα ή όχι;

Πρόγραμμα εσπερίδας

- 18:00-18:20. Προσέλευση – Χαιρετισμός Μάριου Χαϊνταρλή, Προέδρου ΤΜΧΠΠΑ
- 18:20-18:40. Από τη συμβατική στην ψηφιακή διαβούλευση με τεχνολογία Blockchain Δημήτρης Μέλισσας, Καθηγητής ΕΜΠ
- 18:40-19:00. Τα νέα στοιχεία που προκύπτουν από την ολοκλήρωση του Κτηματολογίου ως προς τον χωρικό σχεδιασμό Δημήτριος Σταθάκης, Καθηγητής ΠΘ
- 19:00-19:20. Χωρικός σχεδιασμός και συμμετοχικές διαδικασίες: Σε αναζήτηση ενός νέου «παραδείγματος» Γεωργία Ποζουκίδου, Αναπληρ. Καθηγήτρια ΑΠΘ
- 19:20-19:40. Κοινωνική καινοτομία και εκ των κάτω σχεδιασμός: Προσεγγίζοντας παραδείγματα από Γερμανικές πόλεις Ευάγγελος Ασπρογέρακας, Αναπληρ. Καθηγητής ΠΘ

- 19:40-20:00. Τα Ζωντανά Εργαστήρια ως πλατφόρμες καινοτομίας Αναστασία Τασοπούλου, Επίκ. Καθηγήτρια ΠΘ
- 20:00-20:30. Ερωτήσεις – Συζήτηση

Νέα του AESOP (AESOP news)

1) 36TH AESOP ANNUAL CONGRESS 2024 'GAME CHANGER? PLANNING FOR JUST AND SUSTAINABLE URBAN REGIONS'

Sciences Po, Paris, July 8-12, 2024

Call for abstracts EXTENDED until 31 January 2024

The 36th AESOP Annual Congress 2024 invites abstract submissions for the Scientific Tracks and for the Open Special Sessions.

Among these is SPECIAL SESSION 06 (OPEN TO SPONTANEOUS ABSTRACT SUBMISSION) **EXPLORING ALTERNATIVES TO TOURISM AND ALTERNATIVE TOURISM** Organizers: Emeline Hatt, Aix-Marseille University/ Flavia Giallorenzo, University of Florence/ **Alex Deffner**, University of Thessaly

For more information see: <https://aesop-planning.eu/paris-special-session-6>

Please visit the Congress website for more information: <https://aesop-planning.eu/paris>

To submit your abstract please click here: <https://aesop-planning.eu/paris-for-authors>

KEYNOTE SPEAKERS

Sabine Barles, Professeure des universités en Aménagement de l'espace, Paris Sorbonne, France

Claire Colomb, Professor of Land Economy, Cambridge University, United Kingdom

Alex Deffner, Professor of Urban and Leisure Planning, Department of Planning and Regional Development, University of Thessaly, Volos, Greece

Emmanuel Grégoire, First deputy mayor, in charge of town planning, architecture and Greater Paris, City of Paris, France

Michael Storper, Distinguished Professor of Regional and International Development in Urban Planning, UCLA, Los Angeles, USA + LSE, London, UK

2) AESOP 2024 PHD WORKSHOP

'AHEAD OF THE GAME: REVERSIBILITY, FRUGALITY AND CARE IN THE CONTEXT OF URBAN TRANSITIONS'

Grenoble, July 3-6, 2024

Call for applications EXTENDED until 31 January 2024.

Please send your abstracts in docx. format at phdloc@aesop-planning.eu

More information regarding the workshop will be continually updated on this webpage:

<https://www.aesopya2024.polimi.it>

3) AESOP 2024 HEADS OF SCHOOLS MEETING

'PLANNING EDUCATION FOR RECOVERY AND RESILIENCE'

IUAV - University of Venice, March 15-16, 2024

This event will encourage a debate on whether and how European planning schools provide future planning practitioners with extensive knowledge and skills for planning and programming cities' recovery, transition, and resilience.

More information regarding the HoS will be continually updated on this webpage: <https://aesop-planning.eu/hos-venice>

4) THE 18TH AESOP YOUNG ACADEMICS CONFERENCE 'BRIDGING GAPS: URBAN PLANNING FOR COEXISTENCE'

Politecnico di Milano, March 19-22, 2024

The conference will be hosted by a group of young academics from the Department of Architecture and Urban Studies (DAStU). The two main questions raised are: How can planning reinvent itself? Which are the tools and practices that will ensure human well-being and coexistence with the world?

Read more on the conference website:

<https://www.aesopya2024.polimi.it>

Προσκλήσεις για υποβολή περιλήψεων ή/και άρθρων

Special Session: Economic, social and spatial inequalities in Europe in the era of global mega-trends

Guest Editors: Dimitris Kallioras, Spyros Niavis, Raffaele Paci

Congress: 63rd ERSA Congress "Regional Science Dialogues for Peace and Sustainable Development" (Terceira Island, Azores, Portugal, 26-30/08/2024)

Deadline: 30/01/2024

<https://ersa.eventsair.com/ersa2024/>

Special Issue: The spatial aspects of the "Belt and Road" Initiative in Europe: The location patterns, determinants and impact of Chinese Foreign Direct Investment in the EU regions

Guest Editors: George Petrakos, Dimitris Kallioras, Spyros Niavis

Journal: Sustainability

Deadline: 29/02/2024

https://www.mdpi.com/journal/sustainability/special_issues/8DI609GE0Y

Special Issue: "Integrating Spatial Analysis and Regional Science to Guide Urban

Planning"

Special Issue Editors: Apostolos Lagarias, Poulicos Prastacos, Despina Dimelli, Alexandra Delgado-Jiménez

Journal: Land (MDPI)

Deadline: 29/02/2024

https://www.mdpi.com/journal/land/special_issues/M22E9AG36C

Επιστημονική δραστηριότητα μελών του Τμήματος

ΔΙΕΝΕΡΓΕΙΑ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ ΕΛΕΓΧΟΥ ΣΤΑ ΓΡΑΦΕΙΑ ΤΗΣ ERSA

Ο Καθηγητής **Δημήτρης Καλλιώρας** πρόκειται να παρευρεθεί στα γραφεία της Ευρωπαϊκής Εταιρείας Περιφερειακής Επιστήμης (ERSA – European Regional Science Association) στη Νέα Λουβαίνη (Louvain-la-Neuve), στις 18-19 Ιανουαρίου 2024, προκειμένου να διενεργήσει εσωτερικό έλεγχο (internal auditing).

ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΣΕ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΕΜΠΕΙΡΟΓΝΩΜΟΣΥΝΗΣ

Ο Καθηγητής **Δημήτρης Καλλιώρας** συμμετείχε ως εξωτερικός εμπειρογνώμονας σε διαδικτυακό σεμινάριο επικύρωσης των ευρημάτων της αξιολόγησης των 13 Περιφερειακών RIS3 της περιόδου 2014-2020. Η αξιολόγηση πραγματοποιήθηκε από την εταιρεία Innovatia Systems για λογαριασμό της ΓΓ ΕΣΠΑ.

* * *

Με αφορμή τη συμπλήρωση 100 χρόνων από τη θεσμοθέτηση του Ν.Δ. του 1923 «Περί σχεδίων πόλεων, κωμών και συνοικισμών του κράτους και οικοδομής αυτών», το πρώτο, θεμελιακό νομοθέτημα

πολεοδομικού σχεδιασμού στην Ελλάδα, η Ελληνική Εταιρεία Περιβάλλοντος και Πολιτισμού (ΕΛΛΕΤ), ο Σύλλογος Ελλήνων Πολεοδόμων και Χωροτακτών (ΣΕΠΟΧ) και ο Σύλλογος Ελλήνων Μηχανικών Πολεοδομίας, Χωροταξίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΣΕΜΠΧΠΑ) διοργάνωσαν στις 12 Δεκεμβρίου 2023 επιστημονική ημερίδα με τίτλο: «Ένας αιώνας πολεοδομίας: από το Διάταγμα του 1923 «Περί σχεδίων πόλεων...» στον σύγχρονο χωρικό σχεδιασμό». Στην εκδήλωση συμμετείχε, μετά από πρόσκληση, ο **Ε. Ασπρογέρακας**, Αναπλ. Καθηγητής ΤΜΧΠΠΑ, με την εισήγηση **«Παράλληλα συστήματα σχεδιασμού-Σύνδεση αναπτυξιακής και χωρικής θεώρησης»**.

Επιστημονικές Εκδηλώσεις

Τον **Ιούνιο του 2024** θα πραγματοποιηθεί το συνέδριο της **Society of Risk Analysis - Europe** στο Χαροκόπειο Πανεπιστήμιο, στην Αθήνα. Πληροφορίες: <https://www.srae-athens2024.gr/>

Δημοσιεύσεις

Ekonomou G., Kallioras D., Menegaki A. N. and Alvarez S. (2023), Tourist preferences for revitalizing wellness production and reversing depopulation in rural areas, Sustainability, 15(24): 16736. <https://www.mdpi.com/2071-1050/15/24/16736>

Editorial (συνέχεια από την 1^η σελίδα)

Επί της αρχής, το πρόβλημα το οποίο καλείται να θεραπεύσει η περιφερειακή πολιτική είναι η (σωρευτικά) χωρική ασυμμετρία της αναπτυξιακής διαδικασίας. Ανεξαρτήτως του αν και κατά πόσο οι δυνάμεις της αγοράς τείνουν, σε μακροπρόθεσμο ορίζοντα, να

λειτουργούν εξισορροπητικά, η ανάπτυξη ως διαδικασία είναι, τουλάχιστον σε βραχυπρόθεσμο ορίζοντα, αυτοτροφοδοτούμενη και χωρικά επιλεκτική. Ωστόσο, η επίτευξη της χωρικής εξισορρόπησης της αναπτυξιακής διαδικασίας αποτελεί αναγκαία αλλά όχι και ικανή συνθήκη προκειμένου η άσκηση της περιφερειακής πολιτικής να καθίσταται αποδεκτή και επιθυμητή. Λαμβάνοντας υπόψη ότι το αίσθημα περί ισότητας εξαρτάται από το σύστημα αξιών της εκάστοτε κοινωνίας ενώ το αίτημα για ανάπτυξη είναι διαχρονικά καθολικό, συνάγεται ότι η άσκηση της περιφερειακής πολιτικής καθίσταται επιθυμητή εφόσον αυτή υποβοηθά, ή τουλάχιστον δεν αντιστρατεύεται, την επίτευξη της μεγέθυνσης.

Καθίσταται σαφές ότι η περιφερειακή πολιτική καλείται να επιτύχει αφενός τον στόχο της εξισορρόπησης και αφετέρου τον στόχο της μεγέθυνσης, σε αναλογίες οι οποίες συναρτώνται από τις εκάστοτε (οικονομικές, κοινωνικές, πολιτικές) συνθήκες άσκησής της. Οι στόχοι αυτοί αποτελούν, επί της ουσίας, και τα κριτήρια τα οποία καλείται να πληροί η περιφερειακή πολιτική προκειμένου η άσκησή της να είναι κοινωνικά αποδεκτή και οικονομικά επιθυμητή. Το κριτήριο της εξισορρόπησης επιδιώκει την ελαχιστοποίηση των διαφορών σε όρους περιφερειακού (κατά κεφαλήν) Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος (ΑΕΠ) (και ευημερίας, ευρύτερα), για δεδομένο εθνικό ΑΕΠ. Το κριτήριο της αποτελεσματικότητας επιδιώκει τη μεγιστοποίηση του εθνικού ΑΕΠ (και της ευημερίας, ευρύτερα), με δεδομένους παραγωγικούς πόρους και τεχνολογία. Στο φόντο αυτής της στοχοθέτησης, τίθεται το διαρκές ερώτημα αναφορικά με το αν, κατά πόσο και υπό ποιες προϋποθέσεις η περιφερειακή πολιτική της ΕΕ - υπό τη σημερινή μορφή της ως Πολιτική Συνοχής (βλ. ενδεικτικά: Άρθρο 130Α της Ενιαίας

Ευρωπαϊκής Πράξης (ΕΕΠ) και Άρθρο 174 της Συνθήκης της Λισσαβόνας) - είναι σε θέση να αντιμετωπίσει τις αναπτυξιακές ανασχές και να διευρύνει τις αναπτυξιακές δυνατότητες των επιμέρους χωρικών ενοτήτων της.

Η ύστερη περίοδος εφαρμογής της περιφερειακής πολιτικής της ΕΕ σηματοδοτείται από τη σύσταση του Ταμείου Ανάκαμψης. Πρόκειται για τον κεντρικό πυλώνα του χρηματοδοτικού μέσου «Επόμενη Γενιά Ευρωπαϊκής Ένωσης» (ΕΓΕΕ) (Next Generation EU) το οποίο δημιουργήθηκε ως ανταπόκριση στην ανάγκη για την αντιμετώπιση των επιπτώσεων της πανδημικής κρίσης του κορονοϊού (COVID-19). Αποτελώντας έμμεση, πλην σαφή, ομολογία περί των ανεπαρκειών της αγοράς – οι οποίες είχαν καταδειχθεί ήδη κατά την περίοδο της οικονομικής κρίσης – και των αδυναμιών της μέχρι τότε Πολιτικής Συνοχής, η σύσταση του Ταμείου Ανάκαμψης δύναται να σηματοδοτήσει τη μετεξέλιξη της Πολιτικής Συνοχής και συνιστά άλμα προς την κατεύθυνση της δημοσιονομικής ενοποίησης της ΕΕ.

Το χρηματοδοτικό μέσο ΕΓΕΕ δημιουργήθηκε το 2020 με προϋπολογισμό €750 δισ. (σε σταθερές τιμές έτους 2018) ως ανταπόκριση στην ανάγκη για την αποκατάσταση της οικονομικής και κοινωνικής ζημίας η οποία προκλήθηκε εξαιτίας της πανδημίας COVID-19. Το ποσό αυτό προέρχεται από δάνεια τα οποία συνάπτει η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, με την αποπληρωμή να προβλέπεται να γίνει με ίδιους πόρους της ΕΕ. Η λήψη των δανειακών πόρων – η οποία εκτινάσσει το ύψος του προϋπολογισμού της ΕΕ στο ιστορικά υψηλό 2% επί του ΑΕΠ της – συνιστά την εν τοις πράγμασι έκδοση ευρωομολόγου (αν και κάτι τέτοιο, για πολιτικούς λόγους, δεν ομολογείται) καθώς συνιστά την έκδοση αμοιβαίου χρέους. Από τους πόρους του ΕΓΕΕ, τα €390 δισ. πρόκειται να διατεθούν ως

επιχορηγήσεις (grants) και τα €360 δισ. ως δάνεια (loans). Οι πόροι του ΕΓΕΕ είναι άμεσα συνδεδεμένοι με τους αντίστοιχους του Πολυετούς Δημοσιονομικού Πλαισίου (ΠΔΠ) 2021-2027 το οποίο αποτελεί το μακροπρόθεσμο πλαίσιο προϋπολογισμού της ΕΕ. Κεντρικός πυλώνας του ΕΓΕΕ είναι ο Μηχανισμός Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας (Recovery and Resilience Facility) (ευρύτερα αποκαλούμενος: Ταμείο Ανάκαμψης) στον οποίο αντιστοιχούν χρηματικοί πόροι ύψους €672,5 δισ. (€312,5 δισ. επιχορηγήσεις και €360 δισ. δάνεια). Στο ΕΓΕΕ συμπεριλαμβάνονται, επίσης, το Πρόγραμμα Περιφερειακής Συνοχής (React-EU) (στο οποίο αντιστοιχούν πόροι ύψους €47,5 δισ.), το Ταμείο Δίκαιης Μετάβασης (Just Transition Fund) (στο οποίο αντιστοιχούν πόροι ύψους €10 δισ.), το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Αγροτικής Ανάπτυξης (European Agricultural Fund for Rural Development) (στο οποίο αντιστοιχούν πόροι ύψους €7,5 δισ.), το Πρόγραμμα Επένδυσης (InvestEU) (στο οποίο αντιστοιχούν πόροι ύψους €5,6 δισ.), το Πρόγραμμα Έρευνας και Καινοτομίας (Horizon Europe) (στο οποίο αντιστοιχούν πόροι ύψους €5 δισ.) και το Πρόγραμμα Φυσικών Καταστροφών (RescEU) (στο οποίο αντιστοιχούν πόροι ύψους €1,9 δισ.).

Το Ταμείο Ανάκαμψης δύναται να θεωρηθεί και ως πειραματισμός από μέρους της ΕΕ καθώς δύναται να εξελιχθεί σε μία καθιερωμένη πρακτική στο βαθμό που η απορρόφηση των πόρων του αφενός συμβεί με ομαλό τρόπο και αφετέρου επιφέρει πολλαπλασιαστικά οφέλη στους αποδέκτες τους. Οι ρυθμίσεις για τη λειτουργία του Ταμείου Ανάκαμψης είναι, αδιαμφισβήτητα, ρηξικέλευθες παρότι η κατανομή των πόρων εξακολουθεί να γίνεται με πρωταρχικό κριτήριο το επίπεδο του κατά κεφαλήν ΑΕΠ (σε σχέση με τον αντίστοιχο ευρωπαϊκό μέσο όρο). Η κατανομή δε των πόρων του Ταμείου Ανάκαμψης γίνεται σε επίπεδο χώρας (χωρικό επίπεδο NUTS 0). Η συγκεκριμένη

αρχιτεκτονική, σε συνδυασμό και με το συνυπολογισμό της επίδρασης της πανδημίας στην κατανομή των πόρων, καθίσταται επωφελής και για χώρες οι οποίες είναι κατά τεκμήριο πλούσιες. Η μη ύπαρξη περιφερειακής διάστασης (ήτοι η μη παραχώρηση προτεραιότητας στις λιγότερο αναπτυγμένες περιφέρειες ως προς την άντληση των πόρων), ωστόσο, ενέχει τον κίνδυνο της όξυνσης των περιφερειακών ανισοτήτων. Τούτο διότι οι οριζόντιες παρεμβάσεις του Ταμείου Ανάκαμψης αναμένεται να ωφελήσουν περισσότερο τις περισσότερες αναπτυγμένες περιφέρειες οι οποίες διαθέτουν το απαιτούμενο παραγωγικό και ανθρώπινο κεφάλαιο (και συνεπώς υψηλότερους πολλαπλασιαστές δημοσίων δαπανών) για να αξιοποιήσουν καλύτερα τους πόρους του.

Το Ταμείο Ανάκαμψης συνδέει αναπόσπαστα τη ροή της χρηματοδότησης με την πραγματοποίηση ενός ευρέος φάσματος μεταρρυθμίσεων που δεν αφορούν κατ' ανάγκην τα υλοποιούμενα έργα - σε αντίθεση με αυτό που συμβαίνει με τις «αιρεσιμότητες» του Εταιρικού Συμφώνου Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΣΠΑ) - αλλά έχουν γενικότερα ως στόχο τη διασφάλιση της ανθεκτικότητας της οικονομίας, κάτι το οποίο απουσίαζε από τις προηγούμενες αναπτυξιακές πολιτικές, όπως κατέδειξε η χρηματοπιστωτική κρίση του 2008. Αξίζει να σημειωθεί ότι στις διαδικασίες του Ταμείου Ανάκαμψης εμφανίζεται ενισχυμένος ο διακυβερνητισμός καθώς η έγκριση των εθνικών σχεδίων δεν γίνεται πλέον από την Επιτροπή αλλά από το Συμβούλιο Οικονομικών και Δημοσιονομικών Υποθέσεων (ECOFIN), το οποίο απαρτίζεται από τους Υπουργούς Οικονομίας και Οικονομικών των κρατών-μελών, η δε έγκριση των έργων γίνεται από την Οικονομική και Δημοσιονομική Επιτροπή του Συμβουλίου η οποία απαρτίζεται από εκπροσώπους των κρατών-μελών. Πρέπει,

στο σημείο αυτό, να σημειωθεί με προσοχή ότι η είσοδος των Υπουργών Οικονομίας και Οικονομικών και των αντίστοιχων υπηρεσιών (ευρωπαϊκών και εθνικών) στο χώρο αυτό σηματοδοτεί την εισαγωγή μιας άλλης αντίληψης για την ανάπτυξη, με διαφορετικές προϋποθέσεις και προτεραιότητες.

Η διαδικασία περιορίζεται στην υποβολή και έγκριση ενός Σχεδίου Ανάκαμψης (το Σχέδιο Ανάκαμψης της Ελλάδας είναι το επονομαζόμενο «Ελλάδα 2.0») το οποίο αποτελεί παράρτημα του οικείου Εθνικού Προγράμματος Μεταρρυθμίσεων (ΕΠΜ) και περιλαμβάνει εξ αρχής τα προς χρηματοδότηση έργα (ορισμένα εκ των οποίων εξειδικεύονται κατά την πορεία υλοποίησης). Όπως προαναφέρθηκε, το Σχέδιο Ανάκαμψης εγκρίνεται επί της αρχής από το Συμβούλιο Οικονομικών και Δημοσιονομικών Υποθέσεων και τα επιμέρους έργα εγκρίνονται από την οικεία Οικονομική και Δημοσιονομική Επιτροπή. Βεβαίως, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή εξακολουθεί να έχει ρόλο στην όλη διαδικασία καθώς αυτή εξετάζει τα Εθνικά Σχέδια Ανάκαμψης και εισηγείται την έγκρισή τους, ο ρόλος της όμως είναι αρκετά μειωμένος σε σχέση με τα ΕΣΠΑ. Αξίζει δε να σημειωθεί ότι η - μέχρι σήμερα τουλάχιστον - πανίσχυρη, σε ό,τι αφορά τα ΕΣΠΑ, Γενική Διεύθυνση Περιφερειακής και Αστικής Πολιτικής (DG REGIO) έχει, πρακτικά, αποκλεισθεί από τη διαχείριση του Ταμείου Ανάκαμψης και αρμόδιες είναι η Γενική Διεύθυνση Οικονομικών και Χρηματοδοτικών Υποθέσεων (DG ECFIN) και η νεοσύστατη, υπό τη Γενική Γραμματεία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, Ειδική Ομάδα Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας (Recovery and Resilience Task Force - RECOVER).

Οι θεματικοί πυλώνες του Ταμείου Ανάκαμψης είναι: η «πράσινη μετάβαση», ο «ψηφιακός μετασχηματισμός», η «έξυπνη, βιώσιμη και συμπεριληπτική ανάπτυξη», η

«κοινωνική και γεωγραφική συνοχή», η «υγεία και οικονομική, κοινωνική και θεσμική ανθεκτικότητα» και οι «πολιτικές για τους νέους». Οι χρηματοδοτούμενες παρεμβάσεις πρέπει να αφορούν κλιματικούς στόχους και στόχους ψηφιακής μετάβασης σε ποσοστά 37% και 20%, αντίστοιχα, κατ' ελάχιστον. Καθίσταται δε εμφανές ότι το Ταμείο Ανάκαμψης αποσκοπεί (όπως υποδηλώνει και το πλήρες όνομά του: Μηχανισμός Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας) στη διασφάλιση της ανθεκτικότητας της οικονομίας και δεν περιορίζεται στην προσωρινή ανακούφιση από τις συνέπειες της πανδημίας (ιδιαίτερα όταν αυτή συνδέεται με τη διατήρηση του υφιστάμενου – και εν πολλοίς αποτυχημένου – αναπτυξιακού μοντέλου). Στη βάση αυτής της στόχευσης, τα εθνικά Σχέδια Ανάκαμψης (πρέπει να) δίνουν προτεραιότητα σε κλάδους οι οποίοι είναι σε θέση να συμβάλλουν στην αναδιάρθρωση των εθνικών παραγωγικών προτύπων και στη συνακόλουθη μετάβαση σε ένα καινούριο, βιώσιμο, μονοπάτι ανάπτυξης.

Η διαδικασία της άμβλυνσης των περιφερειακών ανισοτήτων, αν και όταν συμβαίνει, συμβαίνει με εξαιρετικά αργό ρυθμό, παρά τη μακροχρόνια εφαρμογή της Πολιτικής Συνοχής και τη διάθεση σημαντικού ύψους κονδυλίων, γεγονός το οποίο γεννά προβληματισμούς τόσο για την αποτελεσματικότητα της Πολιτικής Συνοχής όσο και για την ίδια τη συνοχή της ΕΕ εν γένει. Οι προβληματισμοί αυτοί γιγαντώνονται σε ένα περιβάλλον στο οποίο η επίτευξη της αποδοτικότητας φαίνεται να υπερισχύει έναντι της επίτευξης της ισότητας και με την ίδια την ανάπτυξη να έχει πλέον καταστεί από κατά συνθήκη αυταπόδεικτη σε ζητούμενο.

Η οικονομική κρίση η οποία ενέσκηψε (και) στην ΕΕ το 2010 κατέδειξε, ως επιστέγασμα, τις εγγενείς και υποβόσκουσες αδυναμίες του ευρωπαϊκού οικοδομήματος καθιστώντας εμφανή την παράλειψη (παράκαμψη) του

σταδίου της δημοσιονομικής ολοκλήρωσης στην εξελικτική πορεία ενοποίησης του ευρωπαϊκού οικονομικού χώρου. Οι περιφέρειες οι οποίες βρέθηκαν στη δυσχερέστερη θέση είναι και αυτές οι οποίες αντιμετώπισαν τις μεγαλύτερες (και εν πολλοίς ανυπέρβλητες) δυσχέρειες ως προς την άντληση δημόσιων πόρων για την υλοποίηση αναπτυξιακών πολιτικών. Τούτο συνεισέφερε και στην ενδυνάμωση ευρωσκεπτικιστικών και αντιευρωπαϊκών απόψεων, κινήματων και εξάρσεων, με ευθεία και σφοδρή αμφισβήτηση της έννοιας της ευρωπαϊκής ταυτότητας (με την ευρεία έννοια του όρου) η οποία λειτουργεί, αν μη τι άλλο, ανασχετικά στην καθαυτή διαδικασία της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης. Σε όρους περιφερειακής πολιτικής, η απροθυμία επίδειξης (κοινοτικής) αλληλεγγύης συμπυκνώνεται αφενός στην αναντιστοιχία ανάμεσα στους διαθέσιμους πόρους και στις υφιστάμενες ανάγκες – αποτέλεσμα του συμβιβασμού ανάμεσα στις καθαρά δότριες και στις καθαρά λήπτριες χώρες - και αφετέρου στην επανάκαμψη παλαιότερα εκπεφρασμένων πεποιθήσεων περί επανεθνικοποίησής της.

Εύλογα, προκύπτει το ερώτημα για το εάν και υπό ποιες προϋποθέσεις το Ταμείο Ανάκαμψης μπορεί να συμβάλει στην αναζήτηση, και εν τέλει στη διαμόρφωση, μιας αναθεωρημένης Πολιτικής Συνοχής. Κατά την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, το Ταμείο Ανάκαμψης αποτελεί ήδη μέλος της Πολιτικής Συνοχής καθώς είναι ενταγμένο στο ΠΔΠ 2021-2027 (τομέας 2: συνοχή, ανθεκτικότητα, αξίες). Ωστόσο, το Ταμείο Ανάκαμψης δεν αποτελεί μέρος της Πολιτικής Συνοχής στο μέτρο που η Πολιτική Συνοχής ταυτίζεται με την (εξαντλείται στην) άμβλυνση των περιφερειακών ανισοτήτων. Τούτο διότι το Ταμείο Ανάκαμψης πρωταρχικά αποσκοπεί στη ενδυνάμωση της συναντίληψης για την αναγκαιότητα κοινής αντιμετώπισης των κοινών προβλημάτων (όπως η πανδημική

κρίση η οποία και «προκάλεσε» τη σύστασή του και όπως η ενεργειακή κρίση η οποία βρίσκεται εν εξελίξει), με την άμβλυνση των περιφερειακών ανισοτήτων να έπεται.

Είναι, πράγματι, η πρώτη φορά κατά την οποία μια πολιτική με αναδιανεμητικά, αναπτυξιακά και σταθεροποιητικά χαρακτηριστικά περιλαμβάνει, συμμετρικά, το σύνολο του εδάφους όλων των κρατών-μελών της ΕΕ (τόσο στις καθαρά λήπτριες όσο και στις καθαρά δότριες χώρες). Είναι, συνεπώς, και η πρώτη φορά κατά την οποία δημιουργούνται οι προϋποθέσεις προκειμένου η Πολιτική Συνοχής της ΕΕ να αποκτήσει το πλήρες εύρος της, το οποίο υπερβαίνει την άμβλυνση των περιφερειακών ανισοτήτων και προεκτείνεται στην προσέγγιση της συνοχής ως *affectio societatis*, ήτοι στην εδραίωση ενός δεσμού ο οποίος θα συνδέει τα κράτη-μέλη (και τους πολίτες) της ΕΕ στη βάση του διαμοιρασμού κοινών αξιών, κοινών στόχων, κοινής προσπάθειας και κοινού οφέλους. Υπό αυτήν τη θεώρηση, το Ταμείο Ανάκαμψης δύναται να θεωρηθεί προάγγελος μιας αναθεωρημένης Πολιτικής Συνοχής, με την προσπάθεια για την άμβλυνση των περιφερειακών ανισοτήτων να αποτελεί βασική, όχι όμως και τη μοναδική, συνιστώσα. Η «μονιμοποίηση» του Ταμείου Ανάκαμψης (τόσο από πλευράς ύψους όσο και από πλευράς προέλευσης των πόρων του) αποτελεί, ταυτόχρονα, καθοριστικό βήμα (αν όχι άλμα) στην κατεύθυνση της δημοσιονομικής ολοκλήρωσης της ΕΕ η οποία, επί της ουσίας, συνιστά «περισσότερη Ευρώπη».

Το Ταμείο Ανάκαμψης, ανεξαρτήτως του εάν «ήρθε για να μείνει» (εφόσον επικρατήσει η βούληση - ή, έστω, η ανάγκη - για «περισσότερη Ευρώπη») ή του εάν αποτελέσει ένα «ευχάριστο διάλειμμα» (και, βεβαίως, μια «χαμένη ευκαιρία») στην ιστορική διαδρομή της διαμόρφωσης του θεσμικού πλαισίου της

αναπτυξιακής πολιτικής, με την προσέγγιση την οποία εισάγει είναι σε θέση να επηρεάσει καθοριστικά την Πολιτική Συνοχής. Προκειμένου όμως η αναθεωρημένη Πολιτική Συνοχής να (είναι σε θέση να) καταστεί περισσότερο επωφελής, ιδιαίτερα για τις περιφέρειες οι οποίες βρίσκονται αντιμέτωπες με τις εντονότερες αναπτυξιακές δυσχέρειες και ανασχές, απαιτείται αφενός η βελτίωση του σχεδιασμού, των διαδικασιών και της λειτουργίας του Ταμείου Ανάκαμψης και αφετέρου η διατήρηση ορισμένων από τα «εκκτημένα» των Διαρθρωτικών Ταμείων.

Στην κατεύθυνση αυτή, στην αναθεωρημένη Πολιτική Συνοχής πρέπει, καταρχάς, να εξεταστεί σοβαρά η χρηματοδότηση μέσω ενός ενιαίου Ταμείου το οποίο και θα αντικαταστήσει τα υφιστάμενα Διαρθρωτικά Ταμεία. Η μονοταμειακή χρηματοδότηση της Πολιτικής Συνοχής αποτελεί αίτημα το οποίο είχε εγερθεί ήδη κατά τη μεγάλη μεταρρύθμιση των Διαρθρωτικών Ταμείων το 1988. Ένθερμος υποστηρικτής του αιτήματος υπήρξε ο Πρόεδρος Delors ο οποίος καταλόγιζε πολλές από τις αδυναμίες της ευρωπαϊκής περιφερειακής πολιτικής στην ύπαρξη περισσότερων του ενός Διαρθρωτικών Ταμείων. Η τελευταία συντηρείται, κατά κύριο λόγο, από γραφειοκρατικές ιδιοτέλειες και αδράνειες καθώς και από τους δισταγμούς των πολιτικά υπευθύνων, κυρίως στις Βρυξέλλες αλλά και στις πρωτεύουσες των κρατών-μελών. Στις αιτίες διατήρησης του σημερινού status quo πρέπει να προστεθεί και η αντίδραση από τοπικές κοινωνίες ή / και επαγγελματικές ομάδες οι οποίες, κατά περίπτωση, εξυπηρετούνται από τα υφιστάμενα Διαρθρωτικά Ταμεία. Η αντίδραση αυτή μεταφέρεται μέσω των πολιτικών εκπροσώπων τους είτε στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο είτε σε άλλα κέντρα λήψης αποφάσεων με αποτέλεσμα να παρακωλύονται οι αναγκαίες αλλαγές. Η μονοταμειακή χρηματοδότηση, στη λογική

του Ταμείου Ανάκαμψης, ενός ενιαίου εθνικού Σχεδίου Ανάπτυξης θα είναι σε θέση να συμβάλει στην απαγκίστρωση από τη βραδύτητα η οποία διέπει την υλοποίηση των προγραμμάτων περιφερειακής ανάπτυξης, με τις συνακόλουθες αρνητικές επιπτώσεις ως προς την καθαυτή ποιότητα των παρεμβάσεων.

Μία ακόμη θεμελιώδης αλλαγή η οποία πρέπει να εξεταστεί προκύπτει από τον συνδυασμό της μέχρι σήμερα θετικής εμπειρίας από τη λειτουργία του Ταμείου Ανάκαμψης με την αντίστοιχη αρνητική εμπειρία από τη λειτουργία των Διαρθρωτικών Ταμείων και δη από την πολυπλοκότητα και την εν τέλει μειωμένη αποτελεσματικότητα της αναπτυξιακής προσπάθειας μέσω προγραμμάτων. Ο συνδυασμός των εμπειριών αυτών οδηγεί, μάλλον αβίαστα, στην ανάγκη απομάκρυνσης από την προσέγγιση (χρηματοδότηση) κατά προγράμματα και στην ανάγκη επαναφοράς της προσέγγισης (χρηματοδότησης) ανά μεμονωμένο έργο. Τα έργα, ωστόσο, πρέπει να επιλέγονται με αυστηρό σεβασμό στις συγκεκριμένες προτεραιότητες τις οποίες θα καθορίζει ένα εθνικό Σχέδιο Ανάπτυξης, κατ' αναλογία με ό,τι – περίπου - συμβαίνει σήμερα στο Ταμείο Ανάκαμψης. Στην ίδια λογική, κρίνεται αναγκαίο να υπάρχει μεγαλύτερη και δεσμευτικότερη εξειδίκευση των προτασόμενων κατευθύνσεων η οποία και θα κατευνάζει τις (έντονες και δικαιολογημένες) ανησυχίες αναφορικά με την απορρόφηση των πόρων. Η εξειδίκευση των κατευθύνσεων, ωστόσο, δεν θα πρέπει να επιδιώκεται μέσω του καθορισμού υποχρεωτικών ενιαίων - και ισοπεδωτικών - ποσοστών κατανομής των χρηματικών πόρων σε συγκεκριμένες πολιτικές (όπως συμβαίνει με το Ταμείο Ανάκαμψης) καθώς κάτι τέτοιο ενδέχεται να οδηγήσει σε ένα είδος αναπτυξιακού αυτοματισμού. Επιπρόσθετα, ως αντιστάθμισμα της μη ύπαρξης

επιμέρους περιφερειακών και τομεακών προγραμμάτων επιβεβλημένη κρίνεται η διασφάλιση μεγαλύτερων συνεργειών μεταξύ των επιμέρους παρεμβάσεων προκειμένου οι χρηματικοί πόροι να λειτουργήσουν προσθετικά. Κρίνεται, επίσης, επιβεβλημένη η συνέχιση της πρόβλεψης για πολυετείς προγραμματικές περιόδους προκειμένου να υπάρχει η αναγκαία δημοσιονομική ασφάλεια καθώς και η δυνατότητα ασφαλούς ολοκλήρωσης των έργων από τεχνικής άποψης.

Κρίνεται απαραίτητο να επισημανθεί ότι η έγκριση των εθνικών Σχεδίων Ανάπτυξης πρέπει να παραμείνει στην αποκλειστική αρμοδιότητα της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και να μην εκχωρηθεί σε διακυβερνητικά όργανα, όπως – δυστυχώς - έχει αποφασιστεί για τα εθνικά Σχέδια Ανάκαμψης. Η πρόοδος της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης συναρτάται ευθέως με την ενίσχυση υπερεθνικών οργάνων, όπως η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, και δεν υπηρετείται από την επικράτηση διακυβερνητικών διαδικασιών. Η είσοδος διακυβερνητικών οργάνων, και δη των Υπουργών Οικονομίας και Οικονομικών, στο πεδίο της Πολιτικής Συνοχής σηματοδοτεί την εισαγωγή μιας άλλης αντίληψης για την ανάπτυξη, με διαφορετικές προϋποθέσεις και προτεραιότητες. Λαμβάνοντας υπόψη ότι αυτή η αντίληψη, συνήθως, προτάσσει τα επιμέρους εθνικά συμφέροντα έναντι του ευρωπαϊκού, θεωρείται απαραίτητο η διακυβερνητική προσέγγιση η οποία διέπει τη λειτουργία του Ταμείου Ανάκαμψης να μην υφίσταται στην αναθεωρημένη Πολιτική Συνοχής.

Μια σημαντική καινοτομία την οποία εισήγαγε το Ταμείο Ανάκαμψης, και η οποία κρίνεται σκόπιμο να ακολουθηθεί από την αναθεωρημένη Πολιτική Συνοχής, είναι η κατάργηση της ταξινόμησης του χώρου της ΕΕ σε επιμέρους κατηγορίες περιφερειών (όπως οι λιγότερο αναπτυγμένες περιφέρειες

και οι περιφέρειες σε μετάβαση). Η άκαμπτη κατηγοριοποίηση των περιφερειών καθώς και των χρηματικών πόρων οι οποίοι αναλογούν σε κάθε κατηγορία για την εκάστοτε Προγραμματική Περίοδο (η οποία εκτείνεται σε εννέα ή και σε δέκα έτη, λαμβάνοντας υπόψη την παράταση «n+2» ή «n+3») μειώνει την αναγκαία ευελιξία της αναπτυξιακής παρέμβασης και αφαιρεί τη δυνατότητα προσαρμογής σε εξελίξεις οι οποίες δεν θα έχουν προβλεφθεί. Κυρίως όμως, η εκ των προτέρων ταξινόμηση των περιφερειών, παρά τις καλές προθέσεις όσων την υποστήριξαν διαχρονικά και παρά τη χρησιμότητα που είχε όταν είχε θεσπιστεί, προκαλεί de facto μια διαίρεση του χώρου της ΕΕ η οποία δύναται να υποστηριχθεί ότι δεν υπηρετεί τον ευρύτερο στόχο της ευρωπαϊκής ενοποίησης.

Αναφορικά με την κατανομή των χρηματικών πόρων της Πολιτικής Συνοχής, αυτή θα πρέπει να συνεχίσει να γίνεται με βασικό - όχι όμως κατ' ανάγκη αποκλειστικό - κριτήριο το ΑΕΠ κατά κεφαλή σε σχέση με τον μέσο όρο της ΕΕ. Η κατανομή, ωστόσο, αφενός δεν θα πρέπει να προβλέπει προκαθορισμένα μερίδια (για λόγους ευελιξίας) και αφετέρου θα πρέπει να γίνεται σε επίπεδο χώρας (NUTS 0), ούτως ώστε να «καλύπτεται» ουσιαστικά - και όχι κατ' επίφαση, όπως σήμερα - το σύνολο του ευρωπαϊκού χώρου. Ως απάντηση σε κάποιες πιθανές και, εκ πρώτης όψεως δικαιολογημένες, επιφυλάξεις από πλευράς των λιγότερο αναπτυγμένων κρατών-μελών δύναται να προταχθεί το επιχείρημα ότι η σύμφωνα με τις ανωτέρω προϋποθέσεις κατανομή των πόρων του Ταμείου Ανάκαμψης δεν τα ζημίωσε. Εξάλλου, τα κράτη-μέλη της ΕΕ τα οποία μέχρι σήμερα ωφελήθηκαν σημαντικά από την περιφερειακή πολιτική της ΕΕ πρέπει να δουν με ανοιχτό πνεύμα την προδιαγραφόμενη εξέλιξή της. Η απώλεια της σχεδόν αποκλειστικότητας την οποία είχαν τα λιγότερο αναπτυγμένα κράτη-μέλη της ΕΕ ως

προς την κατανομή των πόρων της Πολιτικής Συνοχής πρόκειται να υπερκαλυφθεί από τα οφέλη τα οποία θα αποκομίσουν ευρισκόμενα εντός μιας Ευρώπης δημοσιονομικά πιο ενωμένης.

Ένα βασικό δίδαγμα το οποίο προκύπτει από τη μέχρι σήμερα εμπειρία υλοποίησης του Ταμείου Ανάκαμψης είναι η ανάγκη μέριμνας για την «περιφερειοποίηση» του εθνικού Σχεδίου Ανάπτυξης. Κάτι τέτοιο κρίνεται απαραίτητο προκειμένου να αντιμετωπίζονται οι χωρικά ασύμμετρες επιπτώσεις τις οποίες οι «οριζόντιας κάλυψης» πολιτικές, συνήθως, επιφέρουν, ιδιαίτερα λαμβάνοντας υπόψη ότι η προσέγγιση του Ταμείου Ανάκαμψης φαίνεται να ευνοεί τις περισσότερο αναπτυγμένες περιφέρειες. Στην κατεύθυνση αυτή είναι σε θέση να συμβάλει και η περαιτέρω επέκταση της χρήσης των εργαλείων της Ολοκληρωμένης Χωρικής Ανάπτυξης (ΟΧΑ) στη λογική της περαιτέρω ενδυνάμωσης της τοποκεντρικής προσέγγισης. Στην ίδια λογική επιβάλλεται να διασφαλίζεται η εταιρική σχέση με τη σύμπλεξη των περιφερειακών Αρχών και των ενδιαφερόμενων μερών (stakeholders) στις διαδικασίες του σχεδιασμού, της υλοποίησης και της αξιολόγησης του Σχεδίου Ανάπτυξης. Επίσης, επιβάλλεται να υπάρξει περαιτέρω ενδυνάμωση της αρχής της επικουρικότητας.

Ως επιστέγασμα των προτάσεων οι οποίες παρατίθενται ανωτέρω, και δεδομένης της σημασίας των μεταρρυθμίσεων ως προϋπόθεσης για τη διασφάλιση της ανθεκτικότητας της ανάπτυξης και της οικονομίας, η αναθεωρημένη Πολιτική Συνοχής πρέπει απαραίτητως να αναγάγει τις μεταρρυθμίσεις σε οργανικό μέρος και σε προϋπόθεση χρηματοδότησης του εθνικού Σχεδίου Ανάπτυξης, όπως ακριβώς συμβαίνει με το Ταμείο Ανάκαμψης.

Είναι σαφές ότι η συζήτηση για την αναγκαιότητα και τον τρόπο αναθεώρησης της Πολιτικής Συνοχής βρίσκεται στο ξεκίνημά

της. Ανεξαρτήτως της πορείας της, θεμελιώδη διαφορά πρέπει να αποτελεί η ένταξη της όλης αναπτυξιακής διαδικασίας σε ένα ευρύτερο πλαίσιο διαμοιρασμού κοινών αξιών, κοινών στόχων, κοινής προσπάθειας και κοινού οφέλους, με απώτερο στόχο την προώθηση μεταξύ των ευρωπαϊκών κοινωνιών και των Ευρωπαίων πολιτών της αίσθησης του «ανήκειν» σε ένα ενιαίο οικονομικό, γεωπολιτικό και πολιτισμικό σύνολο.

*** Δημήτρης Καλλιώρας**

Καθηγητής Πανεπιστημίου Θεσσαλίας,

dkallior@uth.gr

**** Αλέκος Κρητικός**

Ειδικός Σύμβουλος ΕΛΙΑΜΕΠ, πρώην Στέλεχος
Ευρωπαϊκής Επιτροπής,

alekoskritikos@gmail.com

Σημείωση: Προγενέστερη εκδοχή του άρθρου
βρίσκεται αναρτημένη στον ιστότοπο της
διαΝΕΟσις

(<https://www.dianeosis.org/2023/07/i-metekseliksi-tis-politikis-synoxis-stin-ee-meta-ti-systasi-tou-tameiou-anakampsi/>).